

Maria Wrzoskova
Łucja Litwa
(Warszawa)

MATRIAŁY STEFANA TRUCHIMA
(1896-1967)
(III-186)

Stefan Truchim syn Stefana i Apoloni urodził się 8 września 1896 r. w Kopance pow. Kołusz. Gimnazjum ukończył we Lwowie w 1914 r. Studia wyższe odbył na Wydziale Filozoficzno-Pedagogicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, studiując historię i filozofię ścisłą. Stopień doktora nauk filozoficznych uzyskał w 1920 r. na podstawie rozprawy: *Konfederacja dzikowska*, opracowanej pod kierunkiem Władysława Konopczyńskiego.

W latach 1918-1923 pełnił funkcje ministerialnego wizytatora szkół, następnie był nauczycielem w Gimnazjum im. Bergera w Poznaniu. Prowadził również wykłady na Państwowym Kursie Nauczycielskim Wyższego Kursu Nauczycielskiego. Swoje zainteresowania naukowe w okresie dwudziestolecia skierował na historię oświaty i kultury. Zajął się okresem polskiego Oświecenia, głównie genezą i rolą Komisji Edukacji Narodowej i reformatorską działalnością St. Konarskiego. Równocześnie pracował nad historią szkół realnych na terenie poznańskiego oraz nad dziejami szkolnictwa w okresie starożytnym i wczesnego średniowiecza. W wyniku tych prac powstała rozprawa: *Stosunek św. Augustyna do szkół i nauki starożytnej* (1938) oraz monografie: *Szkoły rydzyskie Augusta Sułkowskiego* (1928), *Geneza szkół realnych w W. Ks. Poznańskim* (1936).

Problematyce przeobrażeń zachodzących w szkolnictwie polskimi europejskim w okresie międzywojennym poświęcił Stefan Truchim wiele artykułów i rozpraw, z których większość drukowana była w „Oświacie i wychowaniu”, „Kwartalniku Historycznym” oraz w czasopiśmie Związku Nauczycielstwa Polskiego.

W 1929 r. uzyskał stopień docenta na Wolnej Wszechnicy Polskiej (WWP). Tytuł profesora nadzwyczajnego tej uczelni uzyskał w 1933 r., a po przeprowadzeniu habilitacji na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, w 1939 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego Wolnej Wszechnicy polskiej na Wydziale Pedagogicznym.

Lata okupacyjne Stefan Truchim przeżył w Warszawie biorąc czynny udział w pracach konspiracyjnych głównie w tajnym nauczaniu na poziomie akademickim i średnim. Uczestniczył również w Powstaniu Warszawskim, w którym uległ zniszczeniu jego warsztat naukowy, szczególnie zebrane w czasie okupacji materiały do historii szkolnictwa starożytnej Grecji.

Po wyzwoleniu zajął się organizowaniem Uniwersytetu Łódzkiego oraz sprawami organizacyjnymi związanymi z odbudową szkolnictwa w Polsce Ludowej. Brał udział w licznych zjazdach i konferencjach oświatowych oraz w pracach towarzystw naukowych. Był członkiem Naukowego Towarzystwa Pedagogicznego w Budapeszcie (1938), członkiem Komisji Oświaty PAU (1951). Od 1956 r. był członkiem Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, należał do Zarządu Towarzystwa i przez kilka lat pełnił funkcję przewodniczącego Wydziału II. Był członkiem Rady Naukowej Pracowni Dziejów Oświaty PAN (1960).

Tematyką swych badań w okresie powojennym objął zagadnienia nad którymi zaczął już prace w latach międzywojennych. Zajął się historią szkolnictwa rzymskiego, systemem oświatowym Komisji Edukacji Narodowej, zasadniczym jednak tematem jego badań była historia szkolnictwa polskiego pod zaborem pruskim. Ich podsumowaniem stała się 2-tomowa praca p.t.: *Historia szkolnictwa i Oświaty polskiej w W. Ks. Poznańskim 1815-1915*, (Łódź 1967 t. I, Łódź 1968 t. II).

Odnaczony był Krzyżem Niepodległości (1934), Złotym Krzyżem Zasługi (1930), Orderem Polonia Restituta kl. IV (1928) Medalem Dziesięciolecia PRL (1954), Złotą Odznaką Związku Nauczycielstwa Polskiego (1959).

W styczniu 1957 r. Stefan Truchim uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego Uniwersytetu Łódzkiego, a w czerwcu 1963 r. profesora zwyczajnego. 1 października 1957 r. objął

kierownictwo katedry Historii Wychowania i Oświaty Uniwersytetu Łódzkiego. Na emeryturę przeszedł w 1966 r. Zmarł 20 sierpnia 1967 r. w Łodzi.

Spuścizna rękopiśmienna Stefana Truchima o rozmiarach około 1,30 mb. została zakupiona od żony Ireny Truchimowej w 1969 r. Prace nad uporządkowaniem materiałów spuścizny przeprowadzone zostały w 1974 r. przez Marię Wrzoskową i Łucję Litową. Spuścizna jest jednorodna i obejmuje w zasadzie tylko materiały twórczości naukowej, a mianowicie: prace, wykłady, recenzje i materiały warsztatowe. Całość tych materiałów została umieszczona w grupie pierwszej. Grupę II – materiały biograficzne – tworzą kserokopie wykonane z akt personalnych Stanisława Truchima znajdujących się w dziale osobowym Uniwersytetu Łódzkiego. Grupa III – materiały o twórcy spuścizny – tworzą 2 jednostki, które obejmują recenzje i opinie o dorobku naukowym twórcy spuścizny oraz jego polemikę z recenzentami.

Materiały twórczości naukowej stanowiące trzon spuścizny w trakcie porządkowania podzielone zostały na 4 podgrupy: A. Prace i artykuły, B. Wykłady, C. Recenzje, D. Materiały warsztatowe. W ramach podgrup zastosowano układ tematyczny, jedynie w grupie Recenzje - układ alfabetyczny wg nazwisk. Tematycznie materiały omawianej grupy dotyczą historii szkolnictwa starożytnego, średniowiecznego, szkolnictwa w dobie działalności Komisji Edukacji Narodowej, wpływu Polski na szkolnictwo rosyjskie, szkolnictwa i oświaty w W. Ks. Poznańskim. Na osobne podkreślenie zasługuje duża partia opracowań i materiałów będących wynikiem badań Stanisława Truchima nad osobą i działalnością oświatową Ewarysta Estkowskiego na terenie W. Ks. Poznańskiego.

Ostatnim etapem prac porządkowych było sporządzenie inwentarza obejmującego 86 jednostek i 5 aneksów. Zespołowi nadano w Archiwum PAN sygnaturę III-186 w bazie szukajwarchiwach ma nr 300.

Źródła i bibliografia

1. *Materiały Stefana Truchima*, Archiwum Polskiej Akademii nauk III-186, j.a. 84
2. *Łódzkie Towarzystwo Naukowe. Sprawozdanie z czynności i posiedzeń 1957-1968*, Łódź 1965, s.135-136
3. E. Podgórska : *Stefan Truchmin* [w:] *Łódzkie Towarzystwo Naukowe. Sprawozdania z czynności i posiedzeń 1963-1970*, Łódź 1972, s. 303-306
4. St. Łoza: *Czy wiesz kto to jest?*, 1938, s.757

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	Pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej	1-83
A. Prace i artykuły	1-45
a. Szkolnictwo starożytne i średniowieczne	1-5
b. Szkolnictwo w dobie Komisji Edukacji Narodowej	6-10
c. Szkolnictwo i Oświata w W. Ks. Poznańskim	11-33
d. Wpływ Polski na szkolnictwo rosyjskie	34-37
e. Szkice zagadnień historycznych i metodologicznych dotyczących szkolnictwa i oświaty	38-45
B. Wykłady	46-54
C. Recenzje	55-56
D. Materiały warsztatowe	57-83
II. Materiały biograficzne	84
III. Materiały o twórcy spuścizny	85-86

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Prace i artykuły

a. Szkolnictwo starożytne i średniowieczne

1. *Rozkwit i upadek szkół starożytnych*
Opracowanie oraz fragment streszczenia
Po 1950, rkp., l., k. 28
2. *Przyczyny upadku wyższych szkół starożytnych*
Opracowanie 2 wersje
Po 1952, rkp., l., k. 54
3. *Historia wychowania rzymskiego i wczesno-średniowiecznego*
Praca – I i II redakcja
1960, rkp., l., k.100+102
4. *Z dziejów szkolnictwa wyższego*
Prace
1967, rkp, i masz., l., k. 63 +110
5. *Szkolnictwo średniowieczne*
Fragmenty opracowania
1960, rkp ., l., k. 43

b. Szkolnictwo w dobie Komisji Edukacji Narodowej

6. *Wzajemne stosunki Pijarów i Komisji Edukacji Narodowej*
Autoportret z pracy spalonej w powstaniu warszawskim
Po 1945, rkp., masz., l., k. 5+6
7. *Życiorysy Pijarów z KEN i działaczy KEN*
Artykuły częściowo drukowane w Polskim Słowniku Biograficznych
Po 1945, rkp., l., k.34, zob. aneks 1
8. *Pijarzy w Księstwie Warszawskim*
Praca
Po 1948, rkp., masz., l., k. 66
9. *Geneza organizacji administracji szkolnej z czasów KEN*
Praca – 2 wersje
Po 1945, rkp., l., k. 52
10. *Komisja Edukacji Narodowej a postępowość podręczników szkolnych opracowanych przez Towarzystwo Ksiąg Elementarnych*
Arkuł oraz materiały
1952, rkp., masz., l., k. 139

c. Szkolnictwo Oświata w W. Ks. Poznańskim

11. *Ewaryst Estkowski – Autobiografia*
Opracowanie – 2 redakcje
Po 1950, rkp., l., k. 33+33
12. *Biografia Ewarysta Estkowskiego*

Opracowania
Po 1952, rkp., masz., l., k.15+22

13. *Udział Ewarysta Estkowskiego w Powstaniu Wielkopolskim*
Artykuł
Po 1952, rkp., l., k. 9
14. *Ewaryst Estkowski – w setną rocznicę zgonu*
Praca
1956, rkp., masz., l., k. 36+26
15. *Ewaryst Estkowski – zarys monografii*
Praca, brak rozdziału II
1953, masz., sz., l., k. 205
16. *Pierwsze czasopismo pedagogiczne w Polsce*
Praca - wersja I i II
1953, rkp., sz., l., k. 85+97
17. Jw.
Praca, brak rozdziału II
1953, masz., l., k.100
18. *Polskie czasopismo pedagogiczne w W. Ks. Poznańskim*
Praca – 2 wersje rękopisu
1955, rkp., l., k.73+93
19. Jw.
Praca
1955, masz., l., k. 58
20. *„Szkoła Polska” - czasopismo pedagogiczne 1849-1853*
Praca
1955, masz., l., k.58
21. Jw.
Fragmenty pracy w 2 egzemplarzach
1955, rkp., masz., l., k.104+49
22. *Geneza czasopisma pedagogicznego „Szkoła Polska”*
Praca i konspekt, 2 wersje
Po 1955, rkp., masz., l., k.38+33+11
23. *Pierwsze Towarzystwo Pedagogiczne w Polsce*
Praca – wersja I i II
1955, rkp., masz., l., sz., k.109+128
24. *Pierwsze miesięczniki W. Ks. Poznańskim*
Praca
1957, rkp., masz., l., k. 48+33
25. *Historia szkolnictwa i oświaty polskiej w W. Ks. Poznańskim*

Prace – fragmenty I redakcji cz. I, II, III
1961 – 1963, rkp., l., sz., k.197

26. Jw.

Praca – I redakcja, cz. IV - *Okres polityki eksterminacyjnej*
1963, rkp., l., sz. k. 218

27. Jw.

Praca – II redakcja, wstęp, cz. I, rozdział I – IV
1962-1963, rkp., l., k.141

28. Jw.

Praca – II redakcja, cz. II, rozdział I – IV
1961 -1963, rkp., l., sz., k. 77

29. Jw.

Praca – II redakcja, cz. III, rozdział I – VIII
1962 -1963, rkp., l., sz., k.185

30. Jw.

Praca II redakcja, cz. III, rozdział IX -XI, cz. IV, rozdział I
1962 – 1963, rkp.,l., sz., k.119

31. Jw.

Praca– III redakcja, cz. IV: *Okres polityki eksterminacyjnej*
1963, masz., l., k. 266

32. Jw.

Praca cz. IV, brak rozdziału VII
1963, masz., l., k. 252

33. *Szkolnictwo i oświata w Poznańskim do 1950 r.*

Opracowanie

Po 1963, rkp., l., k. 52

d. Wpływ Polski na szkolnictwo rosyjskie

34. Wpływ kultury polskiej na historię szkolnictwa rosyjskiego w okresie średniowiecza i odrodzenia

Praca bez tytułu i zakończenia oraz notatki

Przed 1944, rkp., masz., l., k. 41+4

35. *Polska a organizacja szkolnictwa rosyjskiego w 1803/4*

Przedmowa, streszczenie i fragment pracy

1940,1948, rkp., masz., l.,k.18

36. *Współpraca polsko – rosyjska nad organizacją szkolnictwa rosyjskiego w początkach XIX w.*

Fragment pracy

1958, rkp., l., k.12

37. *Wpływ Polski na szkolnictwo rosyjskie*

Praca

1946, rkp., masz., l., k.114

**e. Szkice zagadnień historycznych i metodologicznych
dotyczących szkolnictwa i oświaty**

38. Historia szkolnictwa
Drobne artykuły, fragmenty opracowania, wypisy i notatki
Po 1945, rkp., l., k.96, zob. aneks 2
39. Szkolnictwo bułgarskie, czeskie, serbskie, rosyjskie w XIX w.
Hasła drukowane w pedagogicznej encyklopedii hebrajskiej
Po 1945, rkp., masz., l., k. 59
40. *Szkolnictwo polskie XIX w.*
Szkic historyczny, niedokończony
Po 1950, rkp., l., k.14
41. *Recepcja podręczników i metod dydaktycznych Jana Amosa Komeńskiego w Polsce od połowy XIX w.*
Praca, 2 wersje
Po 1952, rkp., masz., l., k. 87
42. Organizacja szkolnictwa w Polsce Ludowej
Artykuły i memoriały
Ok.1956, rkp., masz., l. k. 58, zob. aneks 3
43. *Metody badań dziejów szkolnictwa polskiego za granicą*
Opracowanie, ankieta oraz recenzja
1961, rkp., masz., l., k.11+10+27
44. *Szkolnictwo polskie pod zaborem pruskim i na Śląsku u schyłku XIX w. i na początku XX w*
Fragment artykułu i wypisy archiwalne
Po 1963, rkp., masz., l., k. 25+12
45. *Z zagadnień metodologicznych historii wychowania i oświaty*
Opracowanie
Po 1964, rkp., l., k.7

B. Wykłady

46. Historia szkolnictwa starożytnego
Wykłady, tekst
1950/1951, rkp., l., sz., k. 241
47. Historia szkolnictwa średniowiecznego
Wykład, tekst i notatki
1946 – 1948, rkp., l., sz., k.104 +84
48. Szkolnictwo w czasie humanizmu
Wykład, tekst i notatki
1947, rkp., l., k.130
49. Szkolnictwo w okresie Odrodzenia, reakcji katolickiej i Oświecenia we Francji i Niemczech
Wykład, tekst i notatki

1945 -1952, rkp., l., k. 23+20

50. Szkolnictwo w dobie Oświecenia

Wykład, tekst i notatki
1945-1952, rkp., l., k. 41

51. Historia szkolnictwa polskiego w XVIII w.

Wykład, tekst
1953, rkp., l., k. 84

52. Komisja Edukacji Narodowej

Wykład, tekst
1949 – 1950, rkp., sz., k.142

53. Historia szkolnictwa XIX w.

Wykład, tekst
1949 – 1950, rkp., sz., k. 68

54. Historia Kultury

Projekt wykładów dla dwuletniego Studium Kulturalno – Oświatowego, opracowany na zlecenie Ministerstwa Kultury
1960, masz., l., k.20

C. Recenzje

55. Recenzje prac wydanych lub przeznaczonych do druku

1949-1966, rkp., masz., l., k. 232, zob. aneks 4

56. Recenzje i opinie związane z nadawaniem stopni naukowych

1958, rkp., masz., l., k. 90, zob. aneks 5

D. Materiały warsztatowe

57. Materiały do historii porównawczej wiedzy matematycznej u Greków i narodów wschodnich

Wypisy z pracy M.Sexedillot'a wyd. w Paryżu w 1845r.
Przed 1945, rkp., masz., l., k. 66

58. Materiały do dziejów szkolnictwa rzymskiego

Notatki i wypisy
1944-1951, rkp., l., sz., k. 368

59. Jw.

Notatki i wypisy
1951-1965, rkp., l., sz., k.410

60. Materiały do historii powszechnej średniowiecza

Wypisy i notatki
1944 -1949, rkp., l., sz., k.517

61. Jw.

Notatki i wypisy
1946,rkp., sz., k. 273

62. Jw.

- Notatki i wypisy
1949 – 1950, rkp., sz., k. 445
63. Jw.
Notatki i wypisy
1950 – 1952, rkp., l., sz., k. 406
64. Materiały do historii powszechnej średniowiecza
Wypisy i notatki
1950 -1953, rkp., l., sz., k. 454
65. Materiały do historii szkolnictwa polskiego w średniowieczu
Wypisy i notatki
1964 -1967, rkp., l., k.189
66. Szlachta a inteligencja w Polsce w XV w.
Materiały do rozprawy, wypisy ze starodruków, zestawienia statystyczne
1948 – 1949, rkp., l., k.105
67. Uwagi nad genezą ustaw KEN
Materiały do rozprawy, wypisy ze starodruków i literatury
Po 1945, rkp., masz., l., k. 25
68. Projekty organizacji i wychowania KEN
Wypisy krytyczne z prac A. Kamińskiego, *Edukacji obywatela* i *O rozporządzeniu*
1949 -1950, rkp., l., k. 8
69. Mowy G. Piramowicza w Towarzystwie Ksiąg Elementarnych
Wypisy
1949, rkp., l., k. 6
70. Pijarzy w Księstwie Warszawskim
Wypisy z opracowań i źródeł drukowanych
1948, rkp., l., sz., k. 99
71. Materiały do dziejów Komisji Rządzącej i inne
Wypisy ze źródeł drukowanych dotyczące przeważnie Księstwa Warszawskiego
1959, rkp., l., k. 23
72. Ewaryst Estkowski
Wypisy ze źródeł i monografii
1953 -1959, rkp., l., sz., k. 231
73. „Szkoła Polska”
Materiały do pracy
1953 – 1954, rkp., sz., k. 259
74. Jw.
Wypisy z czasopisma pedagogicznego redagowanego przez Ewarysta Estkowskiego
1954 -1955, rkp., sz., k. 253
75. Piśmiennictwo dla nauczycieli w W. Ks. Poznańskim

- Notatki i wypisy do rozprawy
1952, rkp., sz., k. 100
76. Historia czasopiśmiennictwa pedagogicznego w W. Ks. Poznańskim
Notatki i wypisy do rozprawy
1953 – 1954, rkp., l., sz., k. 160
77. Dzieje szkolnictwa w W. Ks. Poznańskim
Notatki i wypisy archiwalne do rozprawy
1953, rkp., sz., k. 58
78. Jw.
Wypisy archiwalne i bibliograficzne
1953 -1962, rkp., l., sz., k. 249
79. Jw.
Wypisy archiwalne
1960, rkp., l., sz., k. 157
80. Historia szkolnictwa i oświaty polskiej w W. Ks. Poznańskim
Notatki i wypisy do rozprawy
1955-1960, rkp., sz., k. 325
81. Jw.
Notatki i wypisy do rozprawy
1960-1963, rkp., sz., k. 227
82. Jw.
Wypisy archiwalne i bibliograficzne
1955-1966, rkp., masz., l., k. 209
83. Oświata i szkolnictwo
Fragmenty notatek i bibliografii
1944-1966, rkp., l., sz., k. 138

II. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

84. Dokumenty osobowe
Ankieta, życiorys, odpis dyplomu doktorskiego, nominacje, umowa o prace

III. MATERIAŁY O TWÓRCY SPUŚCIZNY

85. Recenzje prac S.T
1954-1961, masz., ksero, l., k. 35
86. Odpowiedzi S.T. na recenzje dotyczące jego pracy, *Historia szkolnictwa i oświaty w W. Ks. Poznańskim*
1961, rkp., masz., l., k. 13

ANEKS 1

- J. 7. Życiorysy Pijarów z KEN i działaczy KEN
Bogucicki Józef

Bystrzycki Jan
Czacki Tadeusz
Gawroński Andrzej
Gołaski Jan
Jundziłł Stanisław Bonifacy
Kalinowski Stanisław
Kalinowski Piotr Celestyn
Kamiński Kajetan
Karnicki Andrzej
Karwowski Antoni
Konarski Ignacy
Konarski Stanisław
Korzeniowski Józef
Krajewski Michał Dymitr
Łukaszewicz Józef
Narbutt Kazimierz
Oraczewski Feliks
Pfleiderer Chrystian
Strojnowski Hieronim
Sułkowski August

ANEKS 2

J.38. Historia szkolnictwa

Collegium Nobilium
Czym było Towarzystwo Ksiąg Elementarnych?
Fizyka i chemia w podręcznikach Pijarów w okresie Oświecenia
Izba Edukacyjna
Jezuici w Polsce
Komeński w Polsce
Komisja Edukacji Narodowej
Liceum Krzemienieckie
Pijarzy w Polsce
Pisma pedagogiczne Ewarysta Estkowskiego-wstęp do wydawnictw
Polonia docta regnante Stanislao Augusto rege
Sądy uczniowskie
Szkolnictwo elementarne w Polsce
Szkolnictwo polskie w latach 1939-1945
Szkolnictwo pruskie na ziemiach polskich po III rozbiórce
Szkolnictwo rzymskie
Szkoła Rycerska
Władze Komisji Edukacji Narodowej
Zarys szkolnictwa na zachodzie Europy od I do XII w.
Przedmowa (1951)

ANEKS 3

J. 42. Organizacja szkolnictwa w Polsce Ludowej

Kształcenie nauczycieli szkół średnich
Memoriał w sprawie Liceów Kulturalno – Oświatowych w Polsce
Planowanie Pracy studenta
Rozważania nad organizacją szkolnictwa
Uwagi nad tezami projektu reorganizacji administracji szkolnej.

Wniosek o utworzenie Katedry i Zakładu Historii Wychowania i Oświaty na Uniwersytecie Łódzkim
Zadania Szkół Wyższych w Polsce Ludowej
Zagadnienia Pedagogiczne na Uniwersytetach

ANEKS 4

J.55. Recenzje prac wydanych lub przeznaczonych do druku

Barycz Henryk, Andrzej Maksymilian Fredro wobec zagadnień ...
Bobkowska Wanda, Pruska polityka szkolna na ziemiach Polskich 1793-1806
Chmielecki Paweł, Sprawa Polska w Gimnazjum Chełmińskim w latach 1837-1920
Czarnecki Roman, Dzieje Gdańskiego Gimnazjum akademickiego w XVIII w.
Kubiak Kazimierz, Joachim Pastorius Gdański pedagog XVII w.
Kurdybacha Łukasz, Stosunek Kościoła do Komisji Edukacyjnej Narodowej
Kurdybacha Łukasz, Stanisław Konarski „Pisma pedagogiczne”
Kurdybacha Łukasz, Rozprawy z dziejów oświaty t. V r.1962
Kurdybacha Łukasz, Historia wychowania
Kurdybacha Łukasz, Historia wychowania – t. II
Miąso Józef, Szkolnictwo zawodowe w Królestwie Polskim w latach 1815 – 1915
Michalski Stanisław, Szkolnictwo i oświata rolnicza w Wielkopolsce w okresie międzywojennym
Mitera – Dobrowolska Mieczysława, Pierwszy urząd wychowania w Polsce
Mrozowska Kamila, Walka o nauczycieli świeckich w dobie KEN na terenie Korony
Pasierbiński Tadeusz, Problemy likwidacji analfabetyzmu w Polsce Ludowej
Podgórska Eugenia, Szkolnictwo elementarne Łodzi (1808-1914)
Szpletz Alfons, Współpraca Misjonarzy z Komisją Edukacji Narodowej
Skoczek Józef, Wychowanie i szkolnictwo w średniowiecznej Polsce
Stasiński Kazimierz, kształcenie szkół ludowych w W. Ks. Poznańskim w 1815-1914 r.
Suchodolski Bogdan, Wstęp do „Wielkiej dydaktyki Komeńskiego”
Suchodolski Bogdan, Konspekt wydawnictwa prac pedagogicznych Komeńskiego
Sujczyński Teodor, Szkice z dziejów szkoły elementarnej w Strykowie
Historia wychowania i szkolnictwa I i II tom
Recenzja scenariusza filmowego, Mój powrót do szkoły.

ANEKS 5

J. 56. Recenzje i opinie związane z nadawaniem stopni naukowych

Chamcówna Mirosława – ocena twórczości naukowej w związku z powołaniem na stanowisko profesora nadzwyczajnego
Czapczyński Tadeusz – recenzja prac dydaktyczno – metodycznych w związku z nadaniem stopnia docenta
Dzierżanowska Elżbieta – ocena pracy magisterskiej p. t. Aktywność turystyczno – krajoznawcza studentów na przykładzie Akademickiego Klubu Studenckiego „Stonoga”
Głowacka Apolonia – ocena prac naukowych w związku z nadaniem stopnia docenta
Koza Dorota – ocena pracy magisterskiej o kształceniu nauczycieli w zakonie Pijarów
Maresch Zofia – recenzja pracy doktorskiej p.t. Poglądy pedagogiczne Polskiego Oświecenia w świetle ówczesnego czasopiśmiennictwa
Michalski Stanisław – ocena dorobku naukowego i pracy habilitacyjnej
Miza Tadeusz – recenzja pracy doktorskiej p.t. Szkolnictwo parafialne w czasach Komisji Edukacji Narodowej
Musioł Teodor – ocena twórczości naukowej w związku z nadaniem stopnia docenta
Polny Roman – ocena dorobku naukowego głównie pracy habilitacyjnej
Pomolec Ludwik – recenzja pracy doktorskiej p.t. Walka dziatwy i młodzieży o język polski w Poznańskim w okresie Hakaty 1895-1914

Stasinowska Janina – ocena pracy magisterskiej

Szymański Leonard – ocena pracy doktorskiej p.t. *Rozwój higieny i wychowania fizycznego w szkołach królestwa Polskiego w latach 1864-1914, w świetle czasopiśmiennictwa lekarskiego i pedagogicznego*

Trzebiatowski Klemens – recenzja pracy magisterskiej p.t. *Oświata polska na ziemiach Pomorza Zachodniego u schyłku XIX w. i na początku XX w. do roku 1939*”

Wardęska Zofia -recenzja pracy doktorskiej p.t. *Poglądy na wychowanie fizyczne w polskiej literaturze pedagogicznej okresu Odrodzenia*

Wiktor Jan – ocena pracy habilitacyjnej p.t. *Zagadnienie społecznego ruchu kulturalno – oświatowego w Polsce*